

*Вікторія Василівна ПАТИК,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Інституту біографічних досліджень НБУВ
(Київ, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2423-8745>*

НЕОПУБЛІКОВАНА ПРАЦЯ Г. П. ЖИТЕЦЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ БІОГРАФІЇ ВЧЕНОГО

Статтю присвячено автобіографічній праці Гната Житецького (1866–1929) «Воспоминания и размышления о 70-х и 80-х годах прошлого века» з фондів Інституту рукопису НБУВ. Вона є важливим джерелом, яке містить біографічну інформацію про родину Житецьких, зокрема відомості про батьків, Павла та Варвару Житецьких, дитинство самого автора. Представлено також інформацію про сусідів та друзів родини: М. В. Ковалевського, М. О. Константиновича, О. І. Лоначевського-Петруняка, Є. К. Трегубова. У роботі розкриваються певні важливі аспекти з життя Г. Житецького, які заповнюють наявні прогалини в широковідомій біографії вченого.

Ключові слова: Гнат Житецький, наукова праця, біографія, дослідження, Інститут рукопису НБУВ.

Для реконструкції біографій відомих учених та дослідників архівні джерела загалом, і особові архівні фонди зокрема, посідають провідне місце, оскільки вони є цінними та інформативними історичними джерелами і дають змогу віднайти та оприлюднити маловідомі чи взагалі незнані факти та події. Водночас презентація біографій історичних постатей неможлива без всебічного вивчення наявних джерел, як уже відомих, так і малодосліджених. Для науковців найбільший інтерес становлять насамперед автобіографічні документи, епістолярна спадщина, щоденники, мемуари, архівні матеріали.

У нашій статті розглядається одне з джерел до біографії Гната Житецького (1866–1929) — історика, книгознавця, літературознавця, випускника історико-філологічного факультету Університету св. Володимира (нині — Київський національний університет імені Тараса Шевченка), особи, яка стояла біля витоків заснування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та була завідувачем відділу (нині це Інститут рукопису НБУВ).

Метою дослідження є представлення для широкого загалу автобіографічної праці Г. Житецького «Воспоминания и размышления о 70-х и 80-х годах прошлого века», яка дає змогу реконструювати окремі епізоди життя та основи формування його світогляду. Вона зберігається в Інституті рукопису НБУВ (ф. І, спр. 46880). Ця праця являє собою автобіографічний рукописний текст, написаний російською мовою на 10 аркушах формату А5 з обох боків. Документ датується 1923 р. Текст починається віршем:

Не так настойчиво стучи:

Зари все нет... Иду! Но и в ночи

Дай пособрать разорванные звенья

Перед уходом в мир забвенья.

«Воспоминания и размышления о 70-х и 80-х годах прошлого века» є важливим автобіографічним джерелом, у якому зображений контекст дитинства Г. Житецького, вплив внутрішньородинних стосунків та зовнішніх побутових умов на формування характеру вченого та обрання векторів наукових уподобань. Зазначена праця містить біографічну інформацію про родину Житецьких, дитинство Г. Житецького, описи місць проживання сім'ї в Києві, дані про сусідів та друзів родини, також згадуються представники попередніх поколінь.

Загалом, автобіографічні праці є цінним джерелом для дослідження окремої історичної постаті та представлення цілісної біографії. Але слід мати на увазі, що всі автобіографічні спогади про раннє дитинство є лише переказом спогадів дорослих осіб. Г. Житецький підтримував думку, що спогади тих, хто від свого імені розповідає про своє раннє дитинство, починаючи з перших днів життя, є проекцією пізніших розмов та спогадів дорослих людей про дитину. Отже, автор спогадів свідомо чи підсвідомо видає спогади дорослих за власні і таким чином може подавати автобіографію з перших днів життя. Учений був переконаний, що людська пам'ять може насправді відтворювати фактичні дані лише з моменту, коли дитина починає ходити та робить перші спроби говорити, тобто не раніше ніж у два роки, а то й пізніше, аж у п'ять років.

Нині в науковому просторі ще не представлено повної біографії Гната Житецького, хоча його життя і діяльність досліджують Л. І. Буряк [1; 2; 3], Н. О. Герасименко [4], Л. А. Дубровіна [5], С. В. Сохань [9], О. П. Степченко [10]. Ім'я Г. Житецького також увійшло до таких сучасних видань, як «Енциклопедія сучасної України» та «Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець ХІХ ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника» (Київ, 2017).

В Інституті рукопису НБУВ є особовий архівний фонд (ф. 86) Г. Житецького, який складається з 70 справ за 1815–1929 рр. Значний масив архівних документів про життя та діяльність ученого та його батька Павла Житецького зосереджений в архівному фонді І (Комплексний фонд «Літературні матеріали»). Зібрання літературних творів і документів поч. ХІІ–ХХ ст.).

Аналізуючи працю Г. Житецького «Воспоминания и размышления о 70-х и 80-х годах прошлого века», можна виокремити три основні блоки біографічного матеріалу: 1) генеалогічний складник у підсвідомій самоідентифікації Г. Житецького; 2) київська топографія і біографія вченого; 3) оточення родини в сприйнятті Г. Житецького.

Учений розглянув **генеалогічні лінії** своєї сім'ї, власне, походження родини Житецьких. Таким чином, він визнавав важливість генеалогічного складника в самоідентифікації. Все ж таки, на думку Г. Житецького, спогади про батьків дітей і дуже близьких людей є менш цікавими і цінними, аніж характеристики сторонніх осіб, які мають розповідати про тих, хто жив, навчався та працював разом з ними. Водночас учений зазначав, що його батько був переконаний: про нього будуть пам'ятати друзі, приятелі та його учні, і саме їм належить писати спогади. Але, як наголошував автор праці, на той час (мова йде про 1923 р.) про його батька йому траплялися тільки коротенькі, уривчасті фрази, позбавлені навіть об'єктивної оцінки. Тому вчений брався за написання біографії батька. Г. Житецький писав: «Отец мой Павел Игнатьевич до тяжелой болезни всю свою жизнь учительствовал и был известен в ученом мире, как филолог, и в общественных кругах, как сознательный и видный деятель украинского возрождения» [8, арк. 3]. Він стверджував, що по батьківській лінії він духовного походження та генеалогічні корені його нащадків сягають ХVІІІ ст. Прадід його батька Семен був дяком. Дід його батька був священником. Батько П. Житецького був сином сільського священника та настоятелем Кременчуцької Спаської церкви. Простежуючи генеалогічні гілки родини Житецьких, учений робив основний акцент на біографії своїх батьків.

Його батько, Павло Житецький, був старшим сином протоієрея, закінчив Переяславську семінарію і у віці 25 років, як найкращий учень, був направлений до Київської духовної академії. Але її не закінчив, його було виключено на початку 1860 р. за безпорядки та протести проти тодішнього інспектора Академії. Цей бунт не мав суспільно-революційного підґрунтя. І всі, хто були виключені з Академії, невдовзі були зараховані до Київського університету. В новій університетській обстановці П. Житецький приєднався до українського суспільно-визвольного та просвітницького руху.

Г. Житецький також згадував про дворянське походження матері: «Мать моя, Варвара Семеновна, урожденная Демченко, из дворянок Миргородского уезда, дочь капитана» [8, арк. 8]. Він писав, що мати залишилася сиротою в дитинстві і мешкала в тітці в Миргородському повіті. Це село належало багатій поміщиці О. В. Остроградській, яка і взяла на виховання Варвару. Мати Г. Житецького отримала домашню освіту та виросла серед розкошів у дворянській родині. У шістнадцять років вона вийшла заміж за Петра Житецького і сорок шість років вони прожили разом. Автор акцентував увагу на тяжкій долі матері: «...последние 18 лет была сохранителем его здоровья, и ей, одной ей, с самоотвержения, ухода и нежности, обязан он длительным отстранением раковых последствий опасного недуга» [8, арк. 9]. Проте це були не всі лиха, які випали на її долю. Зі спогадів Г. Житецького, у ці ж роки недуги її чоловіка, вона втратила одного за другим своїх синів, починаючи з наймолодшого 27-річного Богдана в 1899 р. У 1904 р. помер Тарас Житецький, а в 1911 р. ще один брат — Павло. Сама Варвара Житецька померла 1920 р. Учений вважав своїм обов'язком розповісти відомості про батьків, які, на його думку, необхідні для розуміння та сприйняття його спогадів.

Ще одним важливим біографічно-інформаційним сегментом «Спогадів» постає **київська топографія** біографії Г. Житецького. Учений народився в м. Кам'янці-Подільському. Як засвідчує джерело, автор стверджував: «...родился я 15-го февраля 1866-го года в Каменце-Подольском» [8, арк. 1].

Через два роки восени 1868 р. Г. Житецький із родиною переїхав до Києва. Саме Київ був для вченого рідним містом, і себе він вважав киянином. «Места своей родины я не помню, как не помню и ранней детской жизни (почему и считаю себя киевлянином)» [8, арк. 1]. Загалом, для Г. Житецького Київ мав важливе значення протягом усього життя. Він завжди сюди повертався та вважав його своєю Батьківщиною. Коли мешкав поза межами Києва, у думках був з рідним містом. Це засвідчує і листування з рідними, де він майже в кожному листі цікавився київським життям та останніми подіями. З 1868 по 1889 рр. Г. Житецький постійно проживав з родиною в Києві.

В автобіографічних спогадах учений пише, що Київ він знав добре і любляв за власними спогадами та розповідями інших осіб відтворювати в пам'яті місця, де він в дитинстві мешкав з родиною на орендованих квартирах. Вони часто переїжджали з одного помешкання до іншого. У дорослому віці він любляв заходити до знайомих садиб, дізнаватися, хто там на той час мешкав, і згадувати епізоди з власного життя, пов'язані з цим місцем, таким чином поновлюючи спогади про своє дитинство. Осмислюючи власні спо-

гади та набуті знання, він писав, що так у його свідомості «накоплялись матеріали для мемуаров, о которых, конечно, я тогда не думал» [8, арк. 10]. Зі спогадів Г. Житецького, зміна місця проживання родини Житецьких відбувалася зазвичай в другій половині літа, перед початком навчального року. Саме тому хронологія спогадів Г. Житецького у джерелі подається в межах академічного року, а не календарного.

Найперша квартира, яку пам'ятав Г. Житецький, була на Мало-підвальной вулиці ¹ в будинку № 25. «Первой квартирой, с которой связаны два-три отрывочных факта, был второй этаж дома Свенцицкого (Свентицкого) ² на малой Подвальной улице, что теперь под № 25 на углу проложенного лишь тридцать лет назад переулк к Прорезной улице ³, тогда еще, в 1870–1871 годах, почти не застроенной, за исключением тех частей, какие прилегали к Крещатику и Владимир[ской] улице» [8, арк. 10–11]. А вже наступного року (мова йде про академічний рік 1871–1872) родина Житецьких мешкала «на Кузнечной улице ⁴, между Жандармской (ныне Маринск[о]-Благовещ[енская]) ⁵ и Жилинской ⁶ улицами в одноэтажном небольшом доме на улице некоего Голубцова, сохранившимся почти в неприкосновенном виде и доселе» (мається на увазі 1923 р.) [8, арк. 14].

Київ для Г. Житецького був завжди особливим містом, яке уособлювало в собі родину, друзів, знакові події дитинства, визначні архітектурні пам'ятки. Завдяки зв'язкам батька вчений мав нагоду познайомитися з І. Франком під час його першого візиту до Києва у

¹ Мало-підвальна вулиця пролягає від провулка Тараса Шевченка до Володимирської вулиці. Виникла в 1830-ті роки вздовж старого валу Київських укріплень.

² Вірогідно, мається на увазі Павлін Свенціцький (1841–1876) — український письменник польського походження, поет, перекладач, редактор, громадський діяч, педагог, журналіст. У 1860 р. вступив до Київського університету.

³ Прорізна вулиця (прорізана крізь земляний вал Старокиївських укріплень) — вулиця в Шевченківському районі м. Києва, місцевість Старий Київ. Пролягає від Хрещатика до Володимирської вулиці. Виникла наприкінці 40-х — на початку 50-х років XIX ст.

⁴ Назва походить від ковальських майстерень, які були розташовані вздовж неї. Вулиця розташовувалася між сучасними вулицями Льва Толстого та Івана Федорова. Зараз є частиною вулиці Антоновича (розташована в Голосіївському районі м. Києва).

⁵ Сучасна назва на честь українського актора та режисера Панаса Саксаганського — з 1937 р. (раніше мала назви: Велика Жандармська та Мала Жандармська — з 1850-х рр.; Жандармська — з 1881 р.; Марійсько-Благовіщенська — з 1888 р.; Леоніда П'ятова, П'ятова — з 1919 р.)

⁶ Під сучасною назвою вулиця відома з 30-х рр. XIX ст. (від місцевості Желань, Жилини), перша офіційна згадка — 1834 р.

1885 р. Г. Житецький із захопленням розповідав про свою зустріч з І. Франком, про їхні прогулянки Києвом та власне захоплення його історичними місцями та монументами. «...І ми вирушили до нашого помешкання на Львовській вулиці, за Сінним майданом. Доки йшли, я відповідав йому на запитання про різні місця, що переходили, стояли біля останків Золотої Брами, поглянули зверху Афанасіївського яру (тепер Несторівська вул.) на неупорядкований ще до кінця Володимирський собор... На другий чи третій день я з Ів[аном] Як[овичем] раненько пішли в мандрівку по Старому місту Києва, до Софії, Десятинної, Андріївської та Михайлівської церков і пам'ятника Володимирі, бо старші кияни на той час ранком одбували свої службові обов'язки. Жвава бесіда оберталася переважно біля старовини історичних місцевостей Києва, бо й я міг підтримувати розмову про це, бо тоді саме цікавився і перечитував усе, що належало до історичної топографії любого рідного міста» [6, с. 173]. У пам'яті Г. Житецького Київ завжди мав теплий, затишний образ, який зігривав та прикрашав його самотність і віддаленість від родини, коли він мешкав в Петербурзі (1890–1918 рр.)

Третій інформаційний блок біографічного матеріалу представлений яскравими спогадами з дитинства вченого, які стосувалися відомих постатей з **оточення** його батьків та осіб, що мешкали поряд. Доказом беззаперечного впливу оточення його батька на становлення світогляду Г. Житецького є той факт, що вчений упевнено зазначав: «Очевидно я тогда уже имел кое-какие исторические сведения, но едва ли почерпнул их из книг, скорее из рассказов отца, матери, Трегубова, Ковалевских и др.» [8, арк. 16]. Це ті особи та їхні родини, які з дитинства були присутні в житті Г. Житецького та спогади про яких ми можемо дізнатися з джерела.

Серед ранніх спогадів Г. Житецького знаходимо згадки про зібрання учасників «Старої громади» вдома у Житецьких. «Было у нас как-то в одну из суббот — это точно помню, весенним вечером собрание старогромадских, так теперь их называют, а тогда эпитета „старый“ не присоединяли еще в слове громада. Народу набралось очень много и нас, детей, конечно, заблаговременно уложили спать. Помню не спалось, и я долго сидел на постели, прислонив голову в дверной щели, откуда доносились до меня отрывки разговоров и горячих споров» [8, арк. 16].

У праці також знаходимо інформацію про українського громадського діяча, члена Старої громади М. Константиновича. Г. Житецький писав: «В мезонине, помню, жил молчаливый, но добродушный учитель естеств[енных] наук Митрофан Алекс[андрович] Константинович ⁷, брат университетского приятеля отца Николая» [8, арк. 11].

У 1870–1880 рр. вони були видатними чернігівськими земськими діячами «українофілами» — національно-свідомими українцями. Автор спогадів зазначав, що М. Константинович жив зі своїм молодшим братом Петром і вони дуже балували малого Г. Житецького.

У вченого також збереглися приємні спогади про друга батьків українського письменника Олександра Івановича Лоначевського-Петруняка ⁸, який пригощав ласощами малого Г. Житецького. «Высокий, красивый молодой человек, вечно веселый говорун-шутник, увлекающийся всем, начиная от радикальных учений и оканчивая лодочными катаниями по Днепру. Называли его все, и мы дети не стеснялись, Ломакой и с восторгом встречали его появление...» [8, арк. 12]. Серед яскравих спогадів про О. Лоначевського-Петруняка була подія, коли він запропонував малому Гнату переїхати до нього жити і за це пообіцяв повну діжку морозива. Г. Житецький спершу погодився на такі умови, але потім, коли дізналася його мати, Варвара Житецька, йому стало соромно. І після цього ще дуже довго Г. Житецький боявся, щоб «Ломака» ⁹ не забрав його.

В автобіографічній праці Г. Житецький також приділив увагу Є. К. Трегубову ¹⁰, великому приятелю свого батька, українському громадському діячеві, який згодом став його наставником та другом. У його пам'яті збереглися спогади про турботу Є. Трегубова, його послужливість, яка проявлялася в допомозі та піклуванні про дітей родини Житецьких. На той час найстаршому серед братів Г. Житецькому було шість років, а найменший брат Богдан тільки народився. Учений припускав, що, можливо, саме Є. Трегубов допомагав йому навчитися писати та читати, оскільки він любив застосовувати свої педагогічні навички в побуті. Автор спогадів зазначав Є. Трегубова як одного з найкращих діячів Старої Громади [7, с. 184]. Г. Житецький писав, що той був людиною спокійною, урівноваженого характеру, акуратним, помітним у громадських справах. Є. Трегубов всюди, за що брався, вносив лад, невтомну працю [7, с. 184].

У цьому джерелі мова йде також про родину Ковалевських, які мали дружні стосунки з Житецькими. Насамперед Г. Житецький згадував про ще одного українського громадського діяча, члена Старої

⁷ Митрофан Олександрович Константинович (1841–1897) — український громадський діяч, археолог, статський радник, член Старої громади.

⁸ Олександр Іванович Лоначевський-Петруняко (1841–1907) — український письменник, фольклорист, публіцист. Закінчив Київський університет.

⁹ Так називали О. І. Лоначевського-Петруняка.

¹⁰ Єлисей Купріянович Трегубов (1848–1920) — український культурний, громадський діяч, педагог. Його дружина — Антоніна Хоружинська, сестра Ольги Хоружинської (дружини Івана Франка).

громади М. В. Ковалевського та його дружину. Він писав: «Николай Васильевич ¹¹, скромный, тихий невысокого роста, приветливый человек, впоследствии видный украинский социалист и беззаботный поклонник Драгоманова ¹², учительствовал в Кадет[ском] корпусе, а его жена Марья Павловна ¹³, сестра известного народника Василия Павловича Воронцова (журн[альный] псевдоним В. В.), шумная, подвижная брюнетка несколько цыганского типа, позже одна из видных „бунтарок“, осужденная по первому политическому процессу в Киеве 1879 года» [8, арк. 15]. Найяскравіший спогад, який викарбувався в пам'яті Г. Житецького про М. Ковалевську, — це її настанови, щоб Гнат не плував двох цариць Катерин, де першою була добра і гарна дружина Петра I, а інша була злою та роковою руйнівницею української свободи та гнобителькою українського народу.

Г. Житецький у своїй праці розповів про один трагікомічний епізод, який стався у них вдома під час одного із зібрань Старої громади. Учений згадував, що в приміщенні були невеликі кімнати. Гостям було тісно та жарко, і вони попросили відчинити двері в передпокій та на вулицю. Коли вони пізно вночі почали розходитися, то виявилось, що злодії, зайшовши у відчинені двері, пограбували передпокій, і гостям довелося повертатися додому без верхнього одягу. Таким чином Г. Житецький наголосив на вільній можливості зібрань Старої громади. «Таковы были простейшие нравы тех часов, когда еще не боялись филерского ¹⁴ и полицейского наглядатаяства и доверчиво жили, не запираясь даже от ночных любителей чужих шинелей и пальто» [8, арк. 17].

Отже, автобіографічна праця Г. Житецького «Воспоминания и размышления о 70-х и 80-х годах прошлого века», яка збережена в архівних фондах Інституту рукопису НБУВ, є цінним біографічним джерелом про ранні роки життя вченого, вплив батька, його діяльності та оточення з представників наукового середовища на становлення Г. Житецького як майбутнього науковця та формування кола його друзів.

¹¹ Микола Васильович Ковалевський (1841–1897) — український громадський діяч, член Старої громади, друг Михайла Драгоманова.

¹² Михайло Петрович Драгоманов (1841–1895) — український публіцист, історик, філософ, економіст, літературознавець, фольклорист, громадський діяч, представник відомого роду українських громадських і культурних діячів Драгоманових.

¹³ Марія Павлівна Ковалевська (дівоче прізвище — Воронцова; 1849–1889) — народниця.

¹⁴ Філер (від фр. *fileur* — «той, хто стежить») — детектив, агент охоронного відділення або кримінально-розшукової поліції в Російській імперії кінця XIX — початку XX ст., в обов'язки якого входило проведення зовнішнього спостереження і негласний збір інформації про осіб, що становлять інтерес.

У зазначеній роботі подано три інформаційно-біографічні сегменти, а саме: генеалогія родини Житецьких, київська топографія крізь призму спогадів ученого та роль інтелектуального оточення в його житті. Г. Житецький дослідив генеалогічні корені своїх нащадків, які сягають XVIII ст., детально представив біографії своїх батьків, Павла та Варвари Житецьких, підкреслюючи духовне походження батька та дворянське — матері. У джерелі подано опис місцезнаходження київських помешкань Г. Житецького та передаються особисті враження автора. Тут знаходимо достовірну інформацію про зібрання Старої громади в помешканні Житецьких та цікаві особисті історії Г. Житецького про членів Старої громади, зокрема М. В. Ковалевського, М. О. Константиновича та їхні родини, учений згадує також про письменника О. І. Лоначевського-Петруняка та громадського діяча Є. К. Трегубова.

Отже, неопублікована автобіографічна праця Г. Житецького «Воспоминания и размышления о 70-х и 80-х годах прошлого века» має багатий інформаційний потенціал як біографічне джерело. У ній є цікаві біографічні епізоди з життя Г. Житецького, презентація яких дає змогу глибше осягнути внутрішній світ цієї особистості та заповнити прогалини невідомих сторінок життя вченого.

1. *Буряк Л. І.* Інсталяція як біографічний конструкт: Гнат Павлович Житецький [Текст] / Л. І. Буряк // Українська біографістика = *Biographistica Ukrainica* : зб. наук. пр. Ін-ту біогр. дослідж. – Київ, 2017. – Вип. 15. – С. 13–42. <https://doi.org/10.15407/ub.15.013>
2. *Буряк Л. І.* Ментальний світ інтелектуала модерної доби: Гнат Житецький [Текст] / Л. І. Буряк // *Ейдос* : альм. теорії та історії іст. науки. – Київ, 2016–2017. – Вип. 9. – С. 287–303.
3. *Буряк Л. І.* Один рік із життя жінки: штрихи до реконструкції жіночої біографії (з листів Варвари Семенівни Житецької до сина) [Текст] / Л. І. Буряк // Українська біографістика = *Biographistica Ukrainica* : зб. наук. пр. Ін-ту біогр. дослідж. – Київ, 2018. – Вип. 16. – С. 15–44. <https://doi.org/10.15407/ub.16.015>
4. *Герасименко Н.* Листи Г. П. Житецького: з епістолярної спадщини О. М. Лазаревського [Текст] / Н. Герасименко // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. пр. – Київ, 2010. – Вип. 16. – С. 141–166.
5. *Дубровіна Л. А.* Гнат Житецький як засновник та перший керівник відділу рукописів ВБУ (1918–1929) [Текст] / Л. А. Дубровіна // *Вісник Харківської державної академії культури* : зб. наук. пр. Вип. 1 : *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформатика*. – Харків : ХДАК, 1999. – С. 111–119.
6. *Житецький Г.* Одруження І. Франка [Текст] / Г. Житецький // *Україна*. – 1926. – Кн. 6 (20). – С. 172–175.
7. *Житецький І. Є. К. Трегубов* [Текст] / І. Житецький // *Україна*. – 1925. – Кн. 6 (15). – С. 184–185.

8. Інститут рукопису НБУВ. – Ф. І : «Літературні матеріали». Зібрання літературних творів і документів поч. ХІІ–ХХ ст. – Спр. 46880.
9. Сохань С. В. Внесок Г. П. Житецького в розробку перших нормативних документів для описування рукописних зібрань відділу рукописів ВБУ (20-ті роки ХХ ст.) [Текст] : збірка ЦАМ КДА / С. В. Сохань // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2000. – Вип. 6. – С. 36–41.
10. Степченко О. П. Житецький Гнат Павлович. Член Тимчасового комітету для заснування ВБУ, завідуючий відділом рукописів Бібліотеки в 1918–1929 рр. [Текст] / О. П. Степченко // Українські вчені — фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (1918–1934). – Київ, 2008. – С. 35–52.

REFERENCES

1. Buriak, L. I. (2017). Instaliatsiia yak biohrafichnyi konstrukt: Hnat Pavlovych Zhytetskyi [Installation as a Biographical Construct: Hnat Pavlovich Zhitetsky]. In *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 15, 13-42. <https://doi.org/10.15407/ub.15.013> [In Ukrainian].
2. Buriak, L. I. (2016-2017). Mentalnyi svit intelektualna modernoi doby: Hnat Zhytetskyi [Mental world of the modernist intellectual: Gnat Zhitetsky]. In *Eidos*, 9, 287-303. [In Ukrainian].
3. Buriak, L. I. (2018). Odyn rik iz zhyttia zhinky: shtrykhy do rekonstruksii zhinochoi biohrafii (z lystiv Varvary Semenivny Zhytetskoï do syna) [One year in the life of a woman: the reconstruction of a woman's biography (from the letters of Varvara Semenivna Zhytetska to her son)]. In *Ukrainska Biohrafistyka = Biographistica Ukrainica*, 16, 15-44. <https://doi.org/10.15407/ub.16.015> [in Ukrainian].
4. Herasymenko, N. (2010). Lysty H. P. Zhytetskoho: z epistoliarnoi spadshchyny O. M. Lazarevskoho [Letters by G. P. Zhitetsky: from the epistolary heritage of O. M. Lazarevsky]. In *Spetsialni Istorychni Dystsypliny: Pytannia Teorii ta Metodyky*, 16, 141-166. [In Ukrainian].
5. Dubrovina, L. A. (1999). Hnat Zhytetskyi yak zasnovnyk ta pershyi kerivnyk viddilu rukopysiv VBU (1918–1929) [Gnat Zhitetsky as founder and first head of the NLU Manuscripts Department (1918–1929)]. In *Visnyk Khar'kivskoi Derzhavnoi Akademii Kultury*, 1, 111-119. [In Ukrainian].
6. Zhytetskyi, H. (1926). Odruzhennia I. Franka [Marriage of I. Franko]. In *Ukraina*, 6(20), 172-175. [In Ukrainian].
7. Zhytetskyi, H. (1925). Ye. K. Trehubov [E. K. Tregubov]. In *Ukraina*, 6(15), 184-185. [In Ukrainian].
8. Fond I: "Literaturni materialy". Zibrannia literaturnykh tvoriv i dokumentiv poch. 12–20 st. ["Literary materials". Collection of literary works and documents the beginning of the 12–20 centuries], Inventory 46880. Institute of Manuscript of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. Kyiv, Ukraine. [In Russian].
9. Sohan, S. V. (2000). Vnesok H. P. Zhytetskoho v rozrobku pershykh normatyvnykh dokumentiv dlia opysuvannia rukopysnykh zibrann' viddilu rukopysiv VBU (20-ti roky 20 st.) [Contribution of G. Zhitetsky to the development of the first normative documents for describing the manuscript collections of the Manuscripts Department of the NLU (20s of 20 century)]. In *Rukopysna ta Knyzhkova Spadshchyna Ukrainy*, 6, 36–41. [In Ukrainian].

10. Stepchenko, O. P. (2008). Zhytetskyi Hnat Pavlovych. Chlen Tymchasovoho komitetu dlia zasnuvannia VBU, zaviduiuchyи viddilom rukopysiv Biblioteky v 1918–1929 rr. [Zhitetsky Gnat Pavlovich. Member of the Interim Committee for the Establishment of the NLU, Head of the Department of Manuscripts of the Library in 1918–1929]. In *Ukrainski vcheni – fundatory spetsializovanykh viddiliv Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho (1918–1934)* [Ukrainian scholars – founders of specialized departments of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine (1918–1934)] (pp. 35–52). Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

Стаття надійшла 28.10.2019 р.

PATYK Viktoriia, Candidate of Historical Sciences, Senior Research Associate of the Institute of Biographical Research of VNLU (Kyiv, Ukraine).

The unpublished work of H. P. Zhytetskyi as a source of research of the scientist's biography.

Presentation of biographies of historical figures is not possible without a thorough study of existing sources, both known and poorly researched. For scholars, autobiographical works are a valuable complement to the study of a particular historical figure and the presentation of a comprehensive biography.

This article is devoted to the autobiographical work of Hnat Zhytetskyi (1866–1929) “Memories and Reflections on the 70s and 80s of the Last Century” from the funds of the Institute of Manuscript of the VNLU (f. I, c. 46880). The author is a well-known figure of Ukrainian science of the second half of the nineteenth century - the first half of the twentieth century, scientist, historian, bibliologist, literary critic, graduate of the Faculty of History and Philology of Taras Shevchenko National University of Kiev, head of the Department of Manuscripts, and now is the Institute of Manuscripts of VNLU.

In the given work three informational-biographical segments are presented, namely genealogy of the Zhytetskyi family, Kiev topography through the lens of the scientist's memories and the role of the intellectual environment in his life. H. Zhitetsky examined the genealogical roots of his descendants, dating back to the eighteenth century. He elaborated on the biographies of his parents, Pavlo and Barbara Zhytetsky, emphasizing the spiritual origin of his father and the noble origin of his mother. The source describes the location of Kiev Zhytetskyi's apartments and transmits the author's personal impressions. Here we find reliable information about the Old Community gatherings in the Zhytetskyi apartment and interesting personal stories of H. Zhytetskyi about the members of the Old Community, including M. V. Kovalevsky, M. O. Konstantinovich and their families. The scientist also mentions the writer O. I. Lonachevsky-Petruniak and the public figure E. K. Tregubov.

In this work, certain important aspects of the life of H. Zhytetskyi are revealed, which fill the existing gaps in the widely known biography of the scientist. In addition, using this source you can accurately identify personal biographical data of members of the Zhytetskyi family, as well as find little-known facts and episodes from the biography of Hnat Zhytetskyi. Thus, H. Zhytetskyi's unpublished work has a rich information potential as a biographical source. It contains interesting biographical episodes from the life of H. Zhytetskyi, whose presentation makes it possible to delve deeper into both the inner world of the scientist and to fill in the gaps of unknown pages of the scientist's life.

Key words: Hnat Zhytetskyi, scientific work, biography, research, Institute of Manuscript VNLU.

ПАТЫК Виктория Васильевна, кандидат исторических наук, старший научный сотрудник Института биографических исследований НБУВ (Киев, Украина).

Неопубликованная работа И. П. Житецкого как источник исследования биографии ученого.

Презентация биографии исторических личностей невозможна без всестороннего изучения имеющихся источников, как уже известных, так и малоисследованных. Для ученых автобиографические работы являются ценным дополнением для исследования отдельной исторической фигуры и представления целостной биографии.

Данная статья посвящена автобиографической работе Игнатия Житецкого (1866–1929) «Воспоминания и размышления в 70-х и 80-х годах прошлого века» из фондов Института рукописи НБУВ (ф. I, д. 46880). Сам автор — известная фигура украинской науки второй половины XIX — первой половины XX в., научный деятель, историк, книговед, литературовед, выпускник историко-филологического факультета Киевского национального университета имени Тараса Шевченко, заведующий отделом рукописей Всенародной библиотеки Украины (сейчас это Институт рукописи НБУВ).

В указанной работе представлены три информационно-биографических сегмента, а именно: генеалогия семьи Житецких, киевская топография сквозь призму воспоминаний ученого и роль интеллектуального окружения в его жизни. И. Житецкий исследовал генеалогические корни своих потомков, которые достигают XVIII в. Подробно представил биографии своих родителей, Павла и Варвары Житецких, подчеркивая духовное происхождение отца и дворянское — матери. В источнике дано описание местонахождения киевских квартир И. Житецкого и передаются личные впечатления автора. Здесь находим достоверную информацию о собрании Старой громады в доме Житецких и интересные личные истории И. Житецкого о членах Старой громады, в частности о Н. В. Ковалевском, М. А. Константиновиче и их семьях. Ученый вспоминает также о писателе А. И. Лоначевском-Петруняке и общественном деятеле Е. К. Трегубове.

В данной работе раскрываются некоторые важные аспекты из жизни И. Житецкого, которые заполняют имеющиеся пробелы в биографии ученого. Кроме того, на ее основе можно точно установить некоторые персональные биографические данные членов семьи Житецких, а также узнать малоизвестные факты и эпизоды из биографии Игнатия Житецкого. Итак, неопубликованная работа И. Житецкого имеет богатый информационный потенциал как биографический источник. В ней раскрыты интересные эпизоды из жизни И. Житецкого, исследование которых позволяет глубже понять внутренний мир ученого, восполнить пробелы неизвестных страниц его биографии.

Ключевые слова: Игнат Житецкий, научная работа, биография, исследование, Институт рукописи НБУВ.